

הוגדר והודגם ביטוי שלא תמצאנו בשום מילון עברי אחר, בין מדעי בין שימושי, אף שהוא חי וקיים בלשוננו. וכדי להחכימו ולבדחנו כאחד מגיש לנו המילון תמונה מאירת-עיניים ואזניים כאחד (ע' 9). בדומה לכך הערך "לא-נורמאלי" (ע' 123) במש" מעות "גדול, מצוין, טוב מאד", והאיור שנותן טעם להגדרה זו—"חזה לא-נורמאלי" (התמונה נמצאת בע' 79, וההפרדה הזאת בין הגדרות לאיורים מרגיזה לא מעט). דוגמה אחרונה: הערך "מגע" (ע' 130) במש" מע "מגע מיני, הזדווגות", שבעלי מילוננו מדגימים אותו במשפט הבא: "היה לו אתה מגע ואחר-כך דפק אותה ונסע לחו"ל".

אגב, לערך זה, כלומר מגע, לא מצאתי, ככל שחפשתי, ציור-איור; נראה שהמחברים נוכחו לדעת כי רבות-ערות מן התמונות שבספר מדגימות ערך זה ממילא.

שתי שכבות ניפרות בעריכת המילון העולמי שלנו. השכבה הראשונה, והקדומה יותר, הוכנה על-פי עקרונות בלשניים-מילונאיים "רציניים", וכוונת עורכה (עורכתה?) היתה ככל הנראה לספק מילואים והשלמות למי-לונים הקיימים, בעיקר מתחומים שמילונאי מהוגן יחשבם תת-ספרותיים או בני-חלוף. למשל, המלה "כובע" מצויה בכל מילון עברי, אולם משמעות המלה הזאת בביטוי "למה כובע" אחרת היא, ואף-על-פי-כן לא תמצאנה בשום מילון מכובד שקדם למילונם העולמי של ב"א וב"י. הוא הדין לגבי המלה "חבר" (בקמץ וצירה). במילון "מאלף עד תר" של מ. מדן (אגב: מילון מצוין על אף צימצומו) מוגדרת המלה "חבר" בזה האופן: "יע, ידי, מפר טוב; אחד מן החברה, שייך לאגודה; הזולת, איש אחר; שותף בעבודה או בחיים; דומה לו, כמוהו; תלמיד חכם". ואילו במילון שאנו עוסקים בו מוגדרת המלה כך:

(1) חבר קיבוץ, איש משק; "אבא, בחוץ עומד חבר עם דוד אחר, שמחפש איזה איש".

(2) לסוג אנשים מסוים, הנחשדים בשייכות לארץ-ישראל העובדת, פונים במלה "חבר" במקום "אדון" או "מר".

התרגום העירה בו את הרצון לכתוב "סיפור אהבה" מקורי—רצון שהוא, אגב, לגיטימי בהחלט, אף כי נסיונה של הספרות העברית אינו מותיר מקום רב לאמונה כי סיפור מקורי ממין זה עשוי להנחיל למחברו מה שהנחיל למחברו "סיפור אהבה" האמריקאי. עם זאת, אפייני הדבר כי סיפור-אהבה נוסח-ישראל אינו יכול להימנע מרקע "לאומי", מבעייתיות של מציאת זהות וכו'. ביקש ראובן בן-יוסף לכתוב סיפור רהוט, טריביאלי, מסוג הסיפורים שאינם נפוצים הרבה בספרות המקורית (על-כל-פנים, המכורכת), ואשר רבים כמוהם מתורגמים לעברית, בעיקר מאנגלית, אך איני בטוח כלל שהצליח במשימתו הצנועה. הסיפור אינו נקרא בבלות, העלילה הדלילה נמתחת באריכות מגושמת, ופה-ושם מבצצים קטעים המעוררים חשש עמום, שמא בכל-זאת טעה המבקר ואחרי ככלות הכל התכוון המחבר ליותר מ"סתם" סיפור-אהבה פשוט ובלתי-יומני וכי המוציא-לאור המכובד, "ספרית פועלים", הוציא את הספר מתוך הערכה אחרת לגמרי לספר. מכל-מקום, צר שיצירת-הפרווה הראשונה שיצאה מתחת ידיו של משורר מוכשר כראובן בן-יוסף איננה רומן בעל ערך ואיננה סיפור-אהבה שירוך בו הקורא.

ב. ב.

מילון עולמי לעברית מדוברת

מה מטרתו של המילון ה"עולמי" שלפנינו—להשפיל או לבדח? לשמש אגרון של מלים וביטויים או אוצר של הלצות ואמרות-כנף? לספק הגדרות מדויקות לפריטים המילוניים או להרעיף שפע גיבול-פה ותמונות פור-נוגראפיות-נוסטאלגיות מימי סבא-סבתא? תשובה: הכל בכפיפה אחת! וכי מי אמר כי יש סתירה בין כל אלה? מילונם של ב"א וב"י מוכיח בעליל כי אין.

נה, למשל, בערך "בתולה באוון" (ע' 14)

* דן בן-אמוץ, נתיבה בן-יהודה: מילון עולמי לעברית מדוברת; הוצאת א. לוינ' אפשטיין, 1972; 250 עמ'.

השניה לתשומת-לב המפלגות והמנהיגים והדבר מדווח בהבלטה בכל אמצעי-התקשורת. (ע' 241)

ואם נרצה, לבסוף, להצביע על ליקויי המילון, על צדדים שליליים, בלתי-מקצור עיים שבו, על סתירות ושגיאות שבו, הרי ניטיב עשות אם נסתפק בציטוט קטע מהק"דמתם של המחברים, הקרויה "תירוצים והצטרפויות" (ע' ז) :

ועכשיו, כדי לשמור על חוש מידה מסוים, נגיד גם כמה דברים בגנותו של המילון. כבר רמזנו בצורה די ברורה שהמילון איננו שלם, שניתן לחלוק לפחות על חלק מהגדרותיו ושערכיו אינם אנשי מדע, אבל זה לא מספיק. מבחינה חינוכית ומוסרית המילון הזה הוא ממש שערוריה. מעולם עוד לא כונסו בספר אחד כל כך הרבה גידופים, חרפות, קללות ואוסף כזה של שמות תואר, המציינים את מגרעותיו הפיזיות, הנפשיות והאינטלקטואליות של האדם. שלא לדבר כבר על שפע "הגסויות" ושלל ביטויי החיזור, הפיתוי והמשגל שהמהפכן בן-יהודה לא סיפק לנו.

ד. ת.

אני ואת

"אני ואת" הוא קובץ של כתמישים רשימות קצרות, המכונות, משום-מה, בכותרת-המשנה לספר, "סיפורי אהבה". וכדי שנדע כי אכן סיפורים הם אלה, מובאים על עטיפת הספר מדבריהם של מבקרים שונים, המכנים את יציר-רוחו של מר אביבי בשם סיפורים, ולא עוד אלא "סיפורים תמציתיים", שכל אחד מהם "מקפל רומן ארוך ושלם". למעשה, לפנינו אוסף של תצלומים בכתב, מאותו סוג ומאותה רמה שכותבים גימנוזיסטים—או, שלפחות כותבים היו בימים הר"חוקים בהם היה כותב השורות האלו עצמו גימנוזיסט—לאחר פרשת אהבתם הראשונה. אבל רשימותיהם של תלמידי תיכון יש בהן,

* ברוך אביבי : אני ואת (סיפורי אהבה); הוצאת מסדה, 1972 ; 163 עמ'.

(3) לשון פנייה הבאה ליצור דיסטאנץ : "שמע נא חבר. אתה אל תתערב"; "שמע חבר, אולי תרד מהרגליים שלי?" (ע' 86).

דוגמה זו יש בה, מלבד החידוש, גם כדי להבהיר לקורא הסקירה הזאת שלא ניבול-פה בלבד אצור במילוננו. יש אף מקרים שבהם מלה השייכת בדרך-כלל לתחום "ניבול-פה" זוכה במילון של ב"א וב"י להר"חבת-שמעות שעושה אותה מהוגנת, פחות או יותר. הגה, למשל, המלה "ישבן" לפי מילוננו העולמי :

(1) בשפת העליות הראשונות—ולכן במילון השפה התקנית—אמנם עד עתה : קולו-ניזטור, מתישב. אך המשמעות האמיתית ברורה לפל : תחת, אחר.

(2) כושר התמדה : "מי הישבן הזה שהכניס את המלה ישבן בתור מתישב-קולוניזטור?" "הוא עוד יהיה דוקטור. יש לו ישבן בריא". ראה : קריעת ישבן (ע' 114).

זו השכבה האחת שהיא, כפי הנראה, הראשונה בהתהוות המילון מן הבחינה הכרונו-לוגית (או, בלשון חוקרי המקרא—מבחינת בקורת המקורות). השכבה השנייה, המאיר-חרת, היא כמדומה תרומתו האישית-המורחשית של מידענו דן בן-אמוץ. היא כוללת, בראש-וראשונה, את הצד החזותי-העוקצני שבספר, וכן חלק רב מן ההדגמות וההגדרות המפולפלות בערכים השונים. כך, למשל, נראית (לפי גיחושונו) תרומתו הייחודית של ב"א לערך "רפ"י", המוגדר במילון בוז הלשון :

רשימת פועלים ישראלית (בראשי תיבות)—מפלגת פועלים בישראל, שהמערך כולו פרש ממנה וחזר אליה מפחד מלחמת ששת הימים. (ע' 215)

או הערך "ישראל השנייה", המוגדר כך : אותו חלק מן האוכלוסיה בישראל, היושב בעיירות הפיתוח, ביישובי עולים ובשכונות עוני ; המרכב ברובו ממשפחות מרובות ילדים (ממ"י), שמצבן הכלכלי קשה ורמתן החינוכית נמוכה. אחת לארבע שנים, ערב הבחירות, זוכה ישראל